

Den välmenande expertisens problem

Salla Peltonen bevisar en paneldiskussion om hbtq-flyktingar och känner sig alltmer obekvämt: på vilken sätt är det möjligt att tala för andra, och vilka bilder av oss själva skapas i och med detta tal?

Under Åbo Pride 2016 arrangerades en paneldiskussion om hbtq-flyktingar och deras behov, där olika experter deltog för att diskutera temat. I panelen satt främst akademiker och forskare, men även en präst och en representant från Migrationsverket, vilket innebar att frågan togs upp delvis utifrån erfarenheter av att arbeta med flyktingfrågor och flyktingar på ett konkret och praktiskt plan och delvis utifrån ett juridiskt och byråkratiskt perspektiv där fokus låg på mänskliga rättigheter, lagar och konventioner. Under panelsamtalet aktualiserades frågor om kunskap, demokrati, förståelse, politik och etik. Inom feministisk vetenskapskritik har frågan om expertis diskuterats kanske mest i termer av kunskap och makt, men även som en fråga om "kunskapsproduktion", förstått i en vidare bemärkelse som en fråga om hurdana effekter olika vetenskapliga diskurser får. Man använder sig av termer som tolkningsföreträde till exempel för att uppmärksamma hur det att "ha kunskap", eller vara expert och sakkunnig, även handlar om vem som har tillgång till kunskap och om förutfattade meningar om vad som anses utgöra kunskap. Fokus är ofta på maktförhållanden – speciellt då det gäller frågor om kön, ras, sexualitet – som på olika sätt strukturerar våra samhällen.

I sin avhandling *The politics of multicultural encounters*, som är en etnografisk studie av ett sysselsättningsprojekt riktat till invandrarkvinnor, visar **Salla Tuori** hur invandrarkvinnor konstrueras som annorlunda kvinnor genom sitt invandrarskap: de ses som förtryckta och utsatta och framförallt som kännande, medan den vita finländska kvinnan ses som jämställd, vetande och rationell. Studien belyser hur rasism fungerar bortom en uttalad ideologi, bortom avsakta uttalanden och handlingar. Den postkoloniala teoretikern **Gayatri**

Spivak har lyft fram frågor om hur föreställningar om ras och vithet strukturerar inte bara kunskap utan vårt varande i världen i en bredare mening, och hur frågor om ras och en historia av kolonialism och eurocentrism påverkar hur vi förstår oss själva och varandra.

Under den två timmar långa diskussionen diskuterades temat på ett sätt som kunde sammanfattas med frågan om vem som talar i vems namn. Jag påminns om Spivaks essä om den subalternen ("Kan den subalternen tala?"), där hon skriver om det problematiska att tala för någon annan. Spivak skriver om rasismens grammatik, om hur djupt rasifierade föreställningar om den andra finns i vårt kulturella medvetande. Trots "expertisen" i panelen genomsyrades samtalet av en kunskapsmässig vithetens hegemoni som tog sig uttryck på flera sätt: 1) Homonationalism: tendensen att framställa den egna nationen som jämställd, frigjord, civiliserad, framåtblickande och framförallt som en förkämpe för homosexuellas rättigheter – till skillnad från "andra kulturer" där förtrycket innebär att man blir utfryst och utesluten ur familjen och samhället. 2) Kulturella och religiösa skillnader som förklaring till förtryck där "dom andra" (oftast muslimer) har en kultur som är kvinnoförtryckande, konservativ och där det implicita antagandet är att "vi" delar en kulturell bakgrund som är förstående, liberal och sekulär och som bygger på en respekt för mänskliga rättigheter och demokrati. 3) Räddningsnarrativ: en kombination av de två föregående där den vita västerländska kulturen och det finländska samhället ses som en önskad och självklar destination för vemsomhelst och där "flyktingarna" skall inkorporeras och få frihet genom deltagande i vårt samhälle.

Paneldiskussionen är ett bra exempel på hur en diskussion kan gå fel trots "expertiskunskap", hur en brist på insikt

och förståelse av vad det innebär att leva *queert*, för att inte tala om *brunt*, i Finland gör att "hbtq-flyktingar" blir ett slags diskursivt fenomen. "Hbtq-flykting" blir bilden genom vilken föreställningar om de förtryckande andra kulturerna, och det jämställda, progressiva Finland skapas. Det är en grupp som panelen vill uppmärksamma, ett problem man vill åtgärda, det talas om behovet av ökad kunskap och mera fakta och om "beteendet hos dessa grupper". Om de bara visste att det är helt okej att vara homosexuell i Finland! Det är deras rättighet! deklarerar det i panelen om och om igen. Panelens deltagare beskriver hur det på flyktinganläggningarna ofta råder en hotfull, religiös och konservativ stämning där det verkligen inte finns någon förståelse för det queera. Jag tänker på vad som händer om man samlade ihop en skara finländare, till största delen män och föste ihop dem på en anläggning, vilken stämning och förståelse som skulle råda där. Den expertis som panelen företräder talar inte om det homofoba och rasistiska Finland, utan visar snarare hur stor brist det råder på förståelse för vad det kan innebära att leva utanför vithets- och heteronormen, och vad det innebär att leva inom den, och på vilket sätt vithet och heterosexualitet som en struktur skapar en oförståelse mellan människor. Så länge vår förståelse av världen genomsyras av en dikotomi mellan oss och dom andra, präglad av föreställningar om andra kulturer, är effekten av dylika panelsamtal alienerande. Utan en genomgående avkolonisering av vår kunskap, kommer ansatser som pridepanelens tyvärr att misslyckas.

Salla Peltonen
Skribenten är doktorand i genusvetenskap vid Åbo Akademi.